

SLIDE 1 Het verbonden dorp inleiding

Mijn rol vandaag is u te inspireren, mijn opdracht is om u het verbonden dorp voor te stellen. Het snijvlak vandaag is participatie binnen een territoriale afbakening nl. het dorp.

Tijdens mijn voorbereiding miste ik onmiddellijk cruciale informatie nl. wat staat er in de agenda's van lokale participatieambtenaren voor de komende dagen en weken?

Dat heb ik proberen op te vangen vanuit mijn expertise als beleidsmedewerker plattelandsbeleid. Ik ben hiervoor te rade gegaan bij het onderzoeksveld 'lokaal bestuur' en wat ik heb ik daar gevonden.... Enkele gegevens die uw positie als lokale ambtenaar 'rationaliseren' door ze te kenmerken.

Bron 1: het ruimere bestuursveld a.h.v studie 'Visie op de toekomst...'. De samenvatting van 14 blz. van deze studie is een aanrader voor een participatieambtenaar met goed gevulde agenda. Deze studie maakt een aantal vaststellingen over lokaal bestuur en Vlaamse Overheid vanuit 11 maatschappelijke opgaven + formuleert een toekomstprofiel voor lokale besturen 2030.

Let op: een sterk pleidooi/vaststelling dat de politieke realiteit vandaag = fusies!
Maar kijk eens naar het citaat uit de studie op de slide! Jullie zijn pioniers... sommige nieuw, andere al wat langer op post.

Bron 2: studie van het SBV (Steunpunt Bestuurlijke Vernieuwing) binnen het thema lokale democratie nl. literatuurstudie van de effecten van beleidsparticipatie, co-creatie en co-productie' door Trui Steen e.a. Punten voor de praktijk uit twee systematische literatuurstudies. Een must-read van 32 blz. voor u allen als pivoterende ambtenaar.

Enkele praktische en algemene conclusies uit beide studies:

- de stem van de lokale ambtenaar komt weinig aan bod, maar is cruciaal (want personeelsuitval -en wissels)
- benader participatieve processen als een langdurig engagement tussen bestuur en burgers (dus niet enkel projectgebonden)

- 3 praktische concrete acties:

INVESTEER: co-creatie en coproductie zijn tijdsintensieve processen die een hoog engagement van burger en organiserend besturen verwachten.

Participatieve dienstverlening is een proces dat tijd vergt om relaties te smeden. Vergt een hoge betrokkenheid van het ambtelijk personeel. Toch de verkeerde job gekozen?

CONCRETISEER: stel duidelijke doelen, baken de limieten van de participatie af en zorg voor duidelijk geformuleerde rollen. Wat kan wel of niet bekomen worden via de participatie? Rollen van jij als ambtenaar, politieke bestuur, de faciliterende partij, betrokken burgers. Alles gericht op duidelijke doelstellingen.

ONDERSTEUN: het verhogen van het sociaal kapitaal (van een wijk of dorp) vereist continue facilitatie. Een gemeenschap bestaat uit verschillende groepen en belangen. Iedereen betrekken vergt actieve professionals die vertrouwen en betrokkenheid kunnen genereren vanuit hun nabijheid (bv. kwetsbare groepen)

Tenslotte de essentiële rol van ambtelijke actoren of externe facilitatoren om percepties te hanteren!

Dit resulteert in een beeld voor de lokale ambtenaar participatie = pivoterende ambtenaar. De term komt van Socius vzw.

Slide 2 Het verbonden dorp: twee bronnen voor visie/concept/model

Dit concept laat toe om op een planmatige manier naar de toekomst van Vlaamse dorpen te kijken.

Voor ons als beleidsdienst werd het verbonden dorp richtinggevend na de studie 'Dorpshuizen' uit 2022. Deze studie bevat een evaluatielink van een aantal dorpsprojecten binnen het subsidiekader van plattelandsontwikkeling. Deze database van o.a. projecten rond ontmoetingsplaatsen vormde de insteek voor 'evaluatie'. Daarnaast onderzocht Idea de meerwaarde van de gesubsidieerde dorpsprojecten en stelde beleidsaanbevelingen op om de ambities voor een dorpenbeleid aan te scherpen naar de toekomst.

Want er is wel degelijk een kwaliteitsverschil tussen een dorpshuis dat wordt gesubsidieerd voor de activiteiten van 1 groep binnen het dorp en een dorpshuis dat gericht is op de toekomstige ontwikkelingen binnen de leefgemeenschap van het dorp (waarbij mogelijk meerdere functies en actoren worden gekoppeld). Om hierachter te komen is het van belang dat het dorp een visie voor toekomstige ontwikkeling opstelt.

De studie 'Dorpshuizen' leverde VLM een synthese op van al het onderzoeksmateriaal rond dorpen in Vlaanderen op.... Het was door de dienst plattelandsbeleid reeds gekend, maar maar nooit systematisch samengebracht, geanalyseerd en gebald terug gekaatst.

Alvorens ik met u de 5 dimensies van het verbonden dorp overloop, wil ik een kleine kanttekening maken.... Vervang gerust in mijn volgend betoog, dorp door deelgemeente, buurt, wijk, gehucht (straat?).... Het gaat om de leefgemeenschap die jij territoriaal afbakt en is steeds in functie van wat er dient bereikt te worden door middel van participatie. Belangrijk is daarbij om in het achterhoofd te houden dat identiteit niet gelijk staat aan leefbaarheid! Ik kom daar nog verder op terug...

Slide 3 Het verbonden dorp bron 2 van inspiratie

Wat is nu een smart village of slim dorp?

De tweede inspiratiebron voor het verbonden dorp vormt het Europese beleidswerk rond smart villages. Ook Europa ziet het dorp als ingangspoort en hefboom naar duurzame ontwikkeling met sterk toekomstgerichte blik.

Als we spreken over een slim dorp, bedoelen we het gebruik maken van digitale hulpmiddelen om lokale problemen aan te pakken. Maar het kan evengoed ook sociale innovatie inhouden waarbij het inzetten van alternatieve bestuur -en beheermodellen ingang vinden tussen inwoners en andere lokale actoren (bv. een lokaal bestuur). Een slim dorp

vertrekt van de lokale leefgemeenschap die op zoek gaat naar een oplossing voor lokale noden en gebruik maakt van sociale of digitale innovatie. Er is een duidelijk gehalte aan dorpsparticipatie nodig in combinatie met de ambities van het lokale bestuur.

Het werk rond Smart Villages binnen Europa leverde ondertussen een aantal leidraden op die ook in het Nederlands beschikbaar zijn. Het Smart Rural 21 project ging aan de slag met duidelijk te krijgen wat er verstaan wordt onder een 'slim dorp'. Het Smart Rural 27 project zet in op het proces van leefgemeenschappen om slim te worden. Ook inspiratie bieden aan anderen!

Binnen Europa zijn er veel voorbeeldprojecten rond gedeelde energie en coöperatieve energie, zorgverlening op afstand, maar ook mobiliteit.

Met dit laatste thema hebben we in Vlaanderen veel affiniteit.... Bij dorpsbewoners is dat problematiek nummer 1, gevolgd door wegtrekken van dienstverlening, de kerkenproblematiek,... Bij deze laatste komt er sociale innovatie kijken....

VLM wil het concept van het verbonden dorp graag als bindmiddel zien voor een Vlaams dorpenbeleid waarbij lokale besturen in coöperatie met bewoners (groepen) de regisseur zijn. De meeste provinciale besturen hebben ondertussen een eigen ondersteuningsaanbod uitgewerkt dat dorpsontwikkeling dient en hiermee zetten zij lokale besturen aan tot co-creatie om samen met inwoners dingen te realiseren in het dorp.

Er schuilt een procescomponent in. Het smartrural 27 project deelt de verbonden dorpen in volgens een proces. Van een dorpsgemeenschap die wil, een plan opmaakt tot effectief verbonden is en kennis en ervaringen kan delen met anderen, de zogenaamde 'lighthouse communities'.

Slide 4 voorbeeld verbonden dorp Vlaanderen Runkelen

Sint-Truiden heeft 14 dorpen die aangewezen zijn op de centrumfuncties die Sint-Truiden centrum biedt.

Via een Leaderproject is men gestart om op maat van de leefgemeenschappen in 3 van deze kernen aan de slag te gaan voor het installeren van een dorpspunt. De doelstelling van het project is om de sociale cohesie te versterken en de leefbaarheid van de kleine kernen aan te spreken. Middelen zijn:

- engagement van inwoners aanspreken (inzet van Saamo ifv Zorgzame buurten) + nodenanalyse
- eigen governance binnen ambtelijk apparaat hervormen

Interessant aan deze casus is dat de nodenanalyse opmerkelijke lokale issues naar boven bracht nl. geen bereik voor telefonie op bepaalde plekken in Runkelen! Ook verkeerveiligheid is een problematiek die de dorpsgemeenschap hoog op de agenda wil plaatsen.

De inwoners hebben ondertussen een website waarmee ze middels nieuwsbrieven de lokale gemeenschap op de hoogte brengen van de acties door het bestuur en hun eigen inzet middels evenementen (zie www.runkelen.be).

De gemeente zelf geeft aan dat het proces in de andere twee dorpen op een ander tempo verloopt. Elke dorp is anders en vergt maatwerk.

Slide 5 voorbeeld van verbonden dorp Woppaaaa Diksmuide

Stationsloketten gesloten... enkel dienstverlening via de automaten

Sociaal ondernemers Annelies Jonckheere van het Koekelaarse Indigo startte het project om deze plek met veel potentie in te zetten en te verknopen...

Welke acties: renovatie van loketten tot een keuken en winkeltje met cafetaria.

Eenzijds mensen relevante werkervaring aanbieden. Anderzijds een omgeving die wordt gebruikt door pendelaars en treinreizigers en waarvoor Diksmuide een masterplan opstelde opnieuw doen leven!

Resultaat: verknopen van sociaal kapitaal binnen de lokale gemeenschap en doelstellingen van lokaal bestuur rond publieke ruimte, vervoersmobiliteit.

Alles start met de intentie om de 5 dimensies die het verbonden dorp rijk is af te gaan... ze geven mogelijk structuur aan wat je lokaal bestuur doet /of nog niet doet en waar de lokale gemeenschap sterk in is of sterker in wil worden..

Daarom staan we nu kort bij de 5 dimensies van het verbonden dorp stil:

Slide 6 de vijf dimensies

Dorp=systeem

Sabine Miedema heeft een recente thesis 'Onze plek in het dorp' geschreven in het kader van haar master Stedenbouw en Ruimtelijke planning waarbij zij onderzocht hoe de inrichting van buitenruimte bijdraagt aan een sterk gemeenschapsleven in het dorp. De twee dorpen die zij onderzocht waren Abele (bewonersraad) en Elene. En idd. de herwaardering van de dorpsruimte zorgt voor een potentiële impuls voor het dorpsleven, maar die is veel krachtiger indien het dorp ook effectief evenementen organiseert op deze zogenaamde 3de plekken van ontmoeting. Zo moeten ook de actieterreinen van het dorpenbeleid nl. Dorpsparticipatie, dorps huis en dorpsruimte gezien worden als communicerende vaten die een versterkend effect hebben op leefbaarheid. Ook hier trouwens in de thesis verwerkt.... typen van dorpsbewoners. Niet elke type van dorpsbewoner wil diepe vormen van participatie. Voor sommige dorpsbewoners is geïnformeerd blijven voldoende.

Slide 7 interne verbondenheid

Dit is bij uitstek waar een bewonersraad en het VVDB als organisatie sterk op inzet (naar mijn aanvoelen)... ondersteund door het lokale bestuur.

De behoeften van het dorp aftoetsen als bewonersgroep of lokaal bestuur is geen evidente materie. Niet alle inwoners zijn gericht op een sterk dorpsgevoel, maar de invalshoek leefbaarheid brengt mensen vaak wel op de been. Er zijn ook objectieve data beschikbaar die het gesprek over het dorp kunnen voeden zodat de interne verbondenheid kan groeien. Denk maar aan cijfergegevens over de demografische evoluties in het dorp (www.provinciesincijfers.be). Het aanbod dat de provincies hebben in functie van een dorpenbeleid verankert meestal een diagnose van welke ontwikkelingen mogen verwacht worden in het dorp. Ook bewonersgroepen kunnen zich hierop beroepen.

Slide 8 externe verbondenheid

Externe verbondenheid gaat om de geografische eigenheid van het dorp. Waar ligt het tav andere dorpen en/of steden? Dit is deel van elk Vlaams dorp in transitie waar de lokale detailhandel in transitie is en de overheid en andere dienstverlening meer digitaal wordt georganiseerd. Ondertussen zijn er voorbeelden dat een dorp zonder voorzieningen of school niet altijd leefbaarheid verliest. Maar het verliest wel voorzieningen die er voordien wel waren. Het zal zich moeten aanpassen. Er zijn ondertussen voorbeelden van dorpspunten, buurtpunten enz, maar hoe begin je daaraan als lokaal bestuur of bewonersvereniging aan? Wie spreek je aan? Het opzoeken van de externe verbondenheid in andere dorpsgemeenschappen brengt dan het nodige heil.... Uitwisseling, contacten leggen, vragen stellen en je laten inspireren zijn de boodschap.

Slide 9 Digitaal verbonden en gebruik van nieuwe technologieën

Digitaal verbonden en gebruik van nieuwe technologieën. Ik heb natuurlijk geen totaaloverzicht van alles wat er in dorpen en het platteland gebeurt in Vlaanderen, maar hier blijf ik altijd een beetje op mijn honger zitten. Dus twee zaken: kijk over het muurtje in Europa, Nederland, eigen land en schuw de complexiteit van techno oplossingen niet. Er lopen wel degelijk experts rond, ook burgerexperts in jouw eigen dorp.

Durf te vragen aan anderen, in het dorp, buiten het dorp. Het gaat hier om zaken zoals beveiliging of energimanagement van dorpshuizen op afstand, energiedelen in appartementsgebouwen of tussen burens,... Maar het gaat evengoed over zelf bijleren over co-pilot, the AI in microsoft Edge,... Alle digitale hulpmiddelen of sociale omkadering die nodig is om digitale vaardigheden aan te scherpen.

Slide 10 De blik vooruit, met een planmatige aanpak op basis van een lokale nodenanalyse

Twee aandachtspunten hier: Het opstellen van een dorpsvisie en actieplan vergt een **langere termijn** doorkijk dan een jaar. Daarnaast is er de uitdrukkelijke wens of zelfs het imperatief om **lokale noden te verknopen met algemene maatschappelijke ontwikkelingen**. Het gaat om het rationaliseren van de anekdotes en verzuchtingen die leven in het dorp en op zoek

gaan naar cijfers, onderzoeksresultaten en bevlogen experts. (Want data gedreven beleid is eveneens een maatschappelijke ontwikkeling.) om tenslotte lokale oplossingen die dichtbij de dorpsbewoner staan uit te vinden en waar te maken.

Tenslotte is dit een foto van Stanz in Oostenrijk een verbonden dorp dat veel weerklank krijgt binnen Europa. Het is een klein dorp van 1844 inwoners in Oostenrijk. Zijn hun verbonden dorp proces gestart nav Lokale agenda 21 in 2016. Die lokale ontwikkelingsagenda werd samen met het dorp ontwikkeld. Sindsdien zijn 80 inwoners actief bezig met het uitvoeren van de acties.